

**Aan de Staatsecretaris voor de Volksgezondheid
Drs. H.J. Simons
Postbus 5406
2280 HK Rijswijk**

Amsterdam, 7 november 1993

Geachte heer Simons,

Bij deze stellen wij u in kennis van het bestaan van de Anthony Ruys Stichting. De Stichting, die op 18 mei 1993 officieel is opgericht, is vernoemd naar de DC10 van Martinair, die op 21 december 1992 verongelukte in Faro, Portugal. De Stichting heeft als één van de belangrijkste doelstellingen de behartiging van de belangen van slachtoffers en nabestaanden van de Faro-ramp. Bij de Stichting zijn ruim 150 direct en indirect getroffen en aangesloten. Het Bestuur van de Anthony Ruys Stichting bestaat uit vijf leden, te weten: twee inzittenden van het verongelukte toestel, één nabestaande van de Faro-ramp, één overlevende van een eerder vliegtuigongeluk, alsmede de voorzitter van de Landelijke Vereniging van Maatschappelijk Werkers.

Wij hebben als bestuur van de Anthony Ruys Stichting heeft met zorg kennis genomen van het bericht, dat de rapportage over het onderzoek naar de oorzaak van de vliegramp in Faro om procedurele redenen nog eens een half jaar zal worden uitgesteld, terwijl de verwachting aanvankelijk was, dat het onderzoek in september j.l. zou zijn afgerond.

Onze zorg geldt in eerste plaats de impact, die deze vertraging heeft op nabestaanden en slachtoffers van de ramp. Met het uitblijven van de rapportage over de oorzaak zal ook de nasleep geheel onnodig met een half jaar verlengd worden. Een aantal slachtoffers en nabestaanden is er, mede door het ontbreken van een adequate psychosociale opvang, nog steeds zeer slecht aan toe en deze mededeling over vertraging komt daar nog bovenop.

Daarnaast is het voor ons onverteerbaar, dat de lessen, die door de vliegwereld zouden kunnen worden getrokken uit de uitkomsten van het onderzoek, nog een half jaar langer op zich moeten laten wachten.

Onze zorg hebben wij in een brief d.d. 5 november '93 ter kennis gebracht van Minister Maij-Weggen. Wij hebben haar met klem gevraagd om namens de Nederlandse Regering bij de Portugese Autoriteiten

1. Een ernstig protest te laten horen tegen deze gang van zaken.
2. Er op aan te dringen alles in het werk te stellen om een zo spoedig mogelijke openbaar making van de resultaten van het onderzoek mogelijk te maken.

Wij hebben Minister Maij in die brief ook gevraagd contact met u op te nemen, maar later besloten ons toch persoonlijk tot u te richten. De reden waarom, is de volgende:

WIJ DOEN EEN DRINGENDE OPROEP AAN U, OM DIRECT DE COÖRDINATIE VAN DE PSYCHO-SOCIALE NAZORG VOOR SLACHTOFFERS EN NABESTAANDEN VAN DE FARO-RAMP TER HAND TE NEMEN.

Ons bereiken dagelijks signalen van slachtoffers en nabestaanden, die er psychisch slecht aan toe zijn. Vaak ook signalen over maatschappelijke problemen van mensen, die niet in staat zijn hun leven na de crash vorm te geven. In een aantal gevallen gaan beide problemen samen.

Zonder de pretentie te hebben deskundig of volledig te zijn, kunnen wij op grond van onze ervaringen hiervoor een aantal oorzaken aanwijzen.

- Een aantal zwaargewonden heeft nog te kampen met ernstige fysieke gevolgen van de ramp. Tegenvallers in het fysieke genezingsproces hebben in een aantal gevallen een zware psychische terugslag ten gevolge.
- Een aantal mensen is nog niet geheel of nog in het geheel niet klaar met het psychisch verwerkingsproces.
- Bij een aantal slachtoffers, die wèl dachten klaar te zijn met het verwerkingsproces, openbaart zich een post-traumatisch stress-syndroom.
- Bij nabestaanden wordt een deel van het lijden versterkt door een zeer gebrekkige voorlichting en door het ontbreken van erkenning van smart bij nabestaanden.
- Daarnaast nadert het herdenkingsmoment op 21 december. Dit brengt een versterking van de herinnering teweeg bij slachtoffers en nabestaanden, terwijl de sociale omgeving in een aantal gevallen te kennen geeft "dat het nou maar eens over moet zijn".
- In de praktijk is gebleken, dat de hele afhandeling van de schadeclaims mensen zeer veel energie en vaak de grootste moeite kost.
- De mededeling over een vertraging van de afwikkeling met een half jaar wordt door velen als een enorme domper ervaren.

Zoals u wellicht bekend is, heeft de Geneeskundige Hoofdinspectie van Volksgezondheid onlangs een Evaluatierapport van de Vliegcrampen in de Bijlmer en in Faro en van de treinramp bij Hoofddorp uitgebracht onder de titel "Organisatie Medische Hulpverlening bij rampen". Wij vernamen het bestaan van dit rapport begin oktober uit de pers.

Op 3 november j.l. verzonden wij een reactie op dit evaluatierapport aan de Geneeskundige Hoofdinspectie van Volksgezondheid. Wij zijn namelijk, net als bij het onderzoek naar de oorzaak van de ramp, van mening, dat de ervaringen van direct getroffen en een waardevolle aanvulling kunnen geven op de bevindingen van deskundigen.

In onze reactie hebben wij - onder andere - het volgende gesteld:

"NAZORG

Elke zin, die de suggestie wekt, dat er sprake is geweest van een goede en zorgvuldige psychosociale nazorg ten aanzien van de Faro-ramp, kan in onze ogen in feite naar het rijk der fabelen worden verwezen.

Dit klinkt hard, maar de werkelijkheid voor slachtoffers en nabestaanden is ook hard.

Hoewel het evaluatie-rapport niet in eerste instantie is geschreven om een oordeel te geven over op de psychosociale nazorg en daar dan ook niet uitgebreid op ingaat, willen wij u er op wijzen, dat welke coördinatie dan ook in het geval van Faro-slachtoffers en -nabestaanden totaal ontbroken heeft.

Eerder in onze reactie hebben wij al geschetst, dat de korte-termijn-opvang op psycho-sociaal gebied in het geval van Faro ernstig tekort is geschoten.

Met de nazorg op lange termijn is het behalve bij de mensen, die toevallig in het Calamiteitenhospitaal in Utrecht terecht kwamen, over het algemeen eveneens zeer droef gesteld. Een enkele uitzondering niet te na gesproken, meestal echter eveneens uitgaande vanuit het ziekenhuis, waar - uit de aard der zaak - alleen zwaargewonden terecht kwamen."

(Het hier onderstaande hebben wij in hoofdlijnen eveneens in onze reactie verwerkt)

Het bestaan van een WVC-Nota "Psychosociale Hulp na Calamiteiten"

Het gebrek aan nazorg heeft ons bevreemd, maar die bevreemding nam toe, toen wij enkele weken geleden een artikel van de hand van Dr. F.J. Huyse toegestuurd kregen uit "De Ambulance" van juni 1993 over psychosociale hulp na calamiteiten.

Tot onze niet geringe verbazing staat in dat artikel vermeld, dat het ministerie van WVC al in november 1991 een nota heeft uitgebracht van de hand van M.J.J.L. Hendrix, getiteld "Psychosociale Hulp na Calamiteiten".

Nog groter werd onze verbazing, toen bij navraag bleek, dat niemand, maar dan ook niemand bij WVC van het bestaan van dit rapport op de hoogte bleek te zijn, ook de Afdeling Voorlichting en de Afdeling Documentatie niet. Volgens een zegsman van WVC was de nota waarschijnlijk verdwenen met het opheffen van de afdeling, die er ooit opdracht toe had verstrekt. Via één van onze bestuursleden, hebben wij uiteindelijk een exemplaar te pakken kunnen krijgen van de opsteller van het rapport zelf.

In deze Nota worden, op grond van ervaringen van slachtoffers en nabestaanden van de SLM-ramp en van de Golfcrisis concrete aanbevelingen gedaan voor psychosociale hulp op maat, op vier echelons, *gecoördineerd door de Centrale Overheid.*

De nota toont niet alleen de keiharde noodzaak aan van een centrale coördinatie, maar bevat nota bene een kant en klaar draaiboek, hoe op korte termijn te komen tot die coördinatie door de centrale overheid.

In weerwil van alle aanbevelingen in bovengenoemde nota, is de overheid bij de nasleep van de Faro-ramp geheel buiten beeld gebleven: Er is geen coördinatie-punt gekomen, er is zelfs geen sprake geweest van enige voorlichting van de zijde van de overheid.

Hoewel men in Amsterdam op lokaal niveau na de Bijlmerramp een aantal zeer goede aanzetten heeft gedaan om tot een gecoördineerde psychosociale opvang te komen, valt over de Faro-ramp slechts te melden, dat daar, ondanks de lessen van de SLM-ramp niets van is terechtgekomen. Er zijn zelfs geen aanzetten toe gedaan.

De enige voorlichting die er is geweest, kwam niet van de overheid, maar van de ANWB in de vorm van een folder voor verkeersslachtoffers, waarin staat, dat men in geval van nood contact kan opnemen met de Landelijke Organisatie Slachtofferhulp (LOS).

De Anthony Ruys Stichting zelf heeft haar best gedaan - in een aantal nieuwsbrieven - om slachtoffers en nabestaanden zo goed mogelijke voor te lichten. Onder andere hebben wij Drs. C. Mittendorf, directeur van het Instituut voor Psychotrauma in Utrecht, gevraagd een artikel te schrijven, waarin betrokkenen duidelijk werd gemaakt wat "normale" en wat "zorg-behoevende" post-traumatische verschijnselen waren. Dit artikel, waarin mensen werd aangeraden hulp te zoeken in geval van zorg-behoevende verschijnselen, is vervolgens gepubliceerd in onze Faro-Nieuwsbrief.

Nazorg van Martinair.

Wellicht heeft bij uzelf en bij het ministerie de indruk bestaan, dat het bedrijf Martinair nazorg verschaft. Als die indruk bestaan heeft, dan is dat ten onrechte. Afgezien van de eerste weken, waarin - uit de aard der zaak - regelmatig contact werd gezocht met slachtoffers en nabestaanden, is ondanks de door de heer Schröder beloofde "Hand op de schouder" de nazorg vanuit Martinair minimaal geweest.

Het bedrijf heeft weliswaar na de contacten in de eerste weken ook in een later stadium een tweetal telefonische bel-rondes georganiseerd om bij mensen te informeren hoe het met hen ging, maar opvallend was, dat dat gebeurde op publicitair interessante momenten. Met nadruk: *De goede bedoelingen van individuele medewerkers van Martinair niet te na gesproken*, die telefoontjes stelden niets voor dat met na-"zorg" te maken had: Ten eerste werden de telefoontjes gepleegd door met hulpverlening totaal onervaren mensen. Ten tweede waren de medewerkers niet in staat om gevolg te geven aan signalen, waarin werd gevraagd om bijstand. En ten derde, of deze bel-rondes nou publicitair gericht waren of daadwerkelijk goedbedoeld, soms hebben de telefoontjes van deze - door een aantal getroffen en als "veroorzaker van hun leed" ervaren - instantie juist averechts gewerkt, hoe oprecht belangstellend de telefonisten vaak ook waren. Medewerkers van Martinair, belast met de coördinatie van de nazorg voor de getroffen en, hebben vorige week in een gesprek met één van onze bestuursleden overigens te kennen gegeven, dat men er binnen het bedrijf inmiddels ook achter is gekomen, dat zij de nazorg beter hadden kunnen uitbesteden aan een van Martinair onafhankelijke, deskundige en gespecialiseerde instantie.

Een verzoek van de Anthony Ruys Stichting aan Martinair om een beperkte geldelijke bijdrage teneinde een bijeenkomst van alle slachtoffers en nabestaanden rond de herdenkingsdatum mogelijk te maken, is door de directie van dat bedrijf van de hand gewezen.

Veel kwalijker vinden wij echter, dat de Directie van Martinair absoluut weigert mee te werken aan een verzending van een uitnodiging aan alle slachtoffers en nabestaanden voor die beoogde bijeenkomst. Martinair is de enige instantie, die alle slachtoffers kan bereiken. De directie beroept zich hierbij op de Privacy-wetgeving. Wij hebben echter uitdrukkelijk niet om adressen gevraagd, alleen om medewerking bij de verzending.

Het enige punt van nazorg, dat wij Martinair na kunnen geven, is een gratis vlucht voor iedere betrokkene om weer aan het vliegen te wennen. Op zo'n vlucht wordt men werkelijk met alle zorgen omringd; vaak is extra ervaren personeel aan boord.

Maar van de door de heer Schröder op de Herdenkingsbijeenkomst van 30 december 1992 beloofde "Hand op de schouder" hebben wij derhalve tot nu toe weinig tot niets gemerkt.

Gelukkig is de ANWB wél bereid geweest de uitnodiging naar de door hen vertegenwoordigde betrokkenen te versturen, waardoor wij toch zo'n 70 % direct hebben kunnen bereiken. Voor de overigen moeten wij maar hopen, dat zij uit de krant vernemen, dat er naast de openbare herdenking op de 21e december ook een besloten bijeenkomst is voor slachtoffers en nabestaanden drie dagen eerder en dat zij dan contact met ons opnemen.

Samenvattend kunnen wij derhalve het volgende concluderen:

- Wat er van de psychosociale nazorg op lange termijn terecht is gekomen is in het algemeen niet georganiseerd of gecoördineerd.
- De zorg, die uiteindelijk heeft plaatsgevonden, is vrijwel uitsluitend op persoonlijk initiatief van slachtoffers en nabestaanden tot stand gekomen, al naar gelang men in staat was tot dat persoonlijk initiatief of daar niet toe in staat was.
- Nog steeds kampt een aantal slachtoffers en nabestaanden met ernstige psychische en sociale problemen.

**ALS DIRECT BETROKKENEN BIJ DE FARO-RAMP,
GECONFRONTEERD MET EEN ERNSTIG FALENDE NAZORG
SPREKEN WIJ DE HOOP EN DE VERWACHTING UIT,
DAT HET MINISTERIE OP KORTE TERMIJN MAATREGELEN NEEMT,
DIE LEIDEN TOT EEN GOED GEORGANISEERDE PSYCHOSOCIALE NAZORG.**

Deze maatregelen kunnen ook vruchten afwerpen voor andere getroffen en in de - onverhoopte - toekomst. De grote groep uit Bosnië terugkerende militairen zou daar dan wellicht als eerste mede van kunnen "profiteren". Dat de behoefte aan nazorg voor deze groep mensen en hun familieleden eveneens groot is blijkt onder meer uit een artikel in de Volkskrant van 3 november, getiteld: "Je komt terug als een ander mens."

Gezien de zorg, die een aantal slachtoffers en nabestaanden van de Faro-ramp op dit moment nog behoeft, willen wij er bij u voor pleiten, om niet te wachten met de uitvoering tot er nieuwe beleidsplannen zijn, maar direct per heden een aanvang te maken met de coördinatie van de nog benodigde nazorg voor al diegenen die direct of indirect betrokken zijn bij de vliegramp in Faro.

Graag zouden wij op korte termijn van u vernemen welke stappen u in deze kwestie heeft kunnen zetten.

Vanzelfsprekend zijn wij als bestuursleden van de Anthony Ruys Stichting te allen tijden bereid u een en ander mondeling nader toe te lichten en/of met u van gedachten te wisselen over mogelijkheden om een en ander vorm te geven.

Daarnaast nodigen wij u graag uit voor een **Besloten Bijeenkomst** van slachtoffers en nabestaanden van de Faro-ramp op zaterdag 18 december 1993.¹

Op deze bijeenkomst kunt u zich persoonlijk een beeld vormen over de problematiek. Bovendien bent u bij die gelegenheid in staat om de direct betrokkenen zelf mee te delen, welke stappen u inmiddels gezet heeft.

Voor deze bijeenkomst zijn ook een aantal hulpverleners van het eerste uur uitgenodigd.

De pers is uitdrukkelijk verzocht zich afzijdig te houden; wij zullen er ook zorgvuldig op toezien, dat dit verzoek wordt nageleefd.

Als bijlage bij deze brief treft u daarnaast nog ons persbericht aan over de *Openbare Herdenking* op dinsdag 21 december in de Basiliek van Sint Jan in Laren (NH). Vanzelfsprekend bent u ook welkom bij die gelegenheid tot het herdenken van de 56 slachtoffers van de vliegcrash.

Wij gaan er van uit zeer binnenkort van u te horen.

Met oprechte groet, namens het Bestuur van de Anthony Ruys Stichting,

R. Sötemann, Voorzitter

P.S. Een geactualiseerde versie van de Nota over Ontstaan, Doelstellingen en Werkwijze van de Anthony Ruys Stichting zullen wij u binnenkort toezenden.

Een kopie van deze brief hebben wij verzonden aan:

- De Minister-president
- De Minister van Binnenlandse Zaken
- De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
- De Leden van de Vaste Kamercommissie voor de Volksgezondheid
- De Leden van de Vaste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken
- De Pers

---

¹ In verband met het besloten karakter van deze bijeenkomst kunnen wij u tijd en plaats pas laten weten, zodra u te kennen hebt gegeven aanwezig te willen zijn.